

**INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI SO'Z BIRIKMALARINING
TERMINOLOGIYADA QO'LLANISHI (TIBBIYOT, TEXNIKA,
HUQUQIY ATAMALAR MISOLIDA)**

Nazarov Sardor Shamurodovich

Iqtisodiyot va Pedagogika universiteti

Xorijiy tillar kafedrası mustaqil izlanuvchisi

E-mail: sardornazarov77777@gmail.com

Annotatsiya: *ushbu maqola ingliz va o'zbek tillaridagi so'z birikmalarining terminologiyada qo'llanilishini tibbiyot, texnika va huquq sohalari misolida tahlil qiladi. Maqolada so'z birikmalarining leksik-semantik xususiyatlari, termin yaratishda morfologik va sintaktik o'zgarishlar, shuningdek kodlashtirish va lokalizatsiya jarayonidagi qiyinchiliklar ko'rib chiqiladi. Amaliy qismda terminlarning standartlashtirilishi, terminotexnik tarjima amaliyotlari va ikitillik muhitda soha yetakchilarining pedagogik roli muhokama qilinadi.*

Kalit so'zlar: *so'z birikmalari, terminologiya, tibbiy terminlar, texnik terminlar, huquqiy terminlar, tarjima, lokalizatsiya, leksik-semantika.*

Bugungi globalizatsiya davrida ingliz tilidan o'zbek tiliga kirib kelayotgan so'z birikmalari terminologiya rivojiga keskin ta'sir ko'rsatmoqda. Tibbiyot, texnika va huquq sohalarida yangi tushunchalar va texnologiyalar paydo bo'lishi bilan birga ular uchun aniqlik va birxillikni ta'minlovchi terminlar zarur bo'ladi. So'z birikmalari ko'pincha murakkab kontseptlarni ifodalovchi leksik birliklar sifatida paydo bo'ladi va ularni mahalliy tilga moslashtirish jarayoni lingvistik, didaktik hamda amaliy muammolarni keltirib chiqaradi. Shu bois, so'z birikmalarining strukturasini, semantik xususiyatlarini va ularning terminologik

qo'llanilishini tizimli o'rganish milliy ilmiy-texnik va kasbiy kommunikatsiyani rivojlantirish uchun muhimdir [1].

Ingliz va o'zbek tillaridagi so'z birikmalari terminologiyada muhim rol o'ynaydi, chunki ko'plab zamonaviy tushunchalar bir nechta leksik birliklardan tashkil topgan murakkab nomlanishlarni talab qiladi. Ayniqsa, tibbiyot, texnika va huquq sohalarida yangi ilmiy-tahliliy kontseptlar tez-tez paydo bo'ladi va ularni aniq ifodalovchi so'z birikmalarining to'g'ri yaratilishi va qabul qilinishi kasbiy kommunikatsiyaning samaradorligini belgilaydi. Inglizcha manbalardan kirib kelgan ko'plab frazeologik va terminologik konstruktsiyalar o'zbek tiliga tarjima yoki transliteratsiya qilinayotganda mazmuniy va funksional moslik masalalari yuzaga keladi [2].

Tibbiyot sohasida so'z birikmalari ilmiy va amaliy muloqot uchun juda muhimdir. Masalan, "cardiopulmonary resuscitation" yoki "magnetic resonance imaging" kabi inglizcha birikmalar aniq texnik va diagnostik protseduralarni ifodalaydi. Ularni o'zbek tiliga moslashtirish jarayonida terminlarning qisqarmalari, akronimlar va klinik kontekst saqlanishi zarur. Shuningdek, ayrim hollarda o'zbekcha ekvivalent topilmaganda inglizcha atamalar domen ichida saqlanib qolishi ham kuzatiladi, bu esa til ichida kod-switching va terminologik barqarorlik muammolarini keltirib chiqaradi. Texnika sohasida esa so'z birikmalari texnologik jarayonlar, qurilmalar va algoritmlarni nomlashda asosiy vositadir. Masalan, "machine learning algorithm", "heat transfer coefficient" kabi birikmalar sinchkovlik bilan tarjima qilinishi yoki yangi o'zbekcha termin sifatida yaratilishi lozim. Bu jarayonda morfologik moslashuv, yangi so'zlar yaratish uchun qo'shimchalar va ilmiy stilistika prinsiplari hisobga olinishi kerak. Texnik atamalar

tez yangilanadi, shuning uchun terminlarni standartlashtirish va ularni yangilab borish milliy ilmiy-texnik siyosat uchun muhimdir [3].

Huquq sohasida soʻz birikmalari qonuniy jihatdan aniq va talqin uchun muvofiq boʻlishi lozim. “Due process of law”, “intellectual property rights” kabi atamalarni oʻzbek tiliga tarjima qilish jarayonida huquqiy tizimdagi konseptual moslikni hisobga olish zarur. Baʼzi inglizcha tushunchalar oʻzbek huquqiy realiyasida bevosita analogga ega boʻlmasligi mumkin, shunda tushunchani izohlovchi birlik yoki yangi atama ishlab chiqish talab etiladi. Huquqiy terminologiyada aniqlik va standartizatsiya huquqiy hujjatlar va taʼlimda adliya amaliyoti uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Soʻz birikmalarining terminologiyada qoʻllanilishi tilning ichki vositalari orqali amalga oshadi: morfologiya, sintaksis va leksika. Ingliz tilidagi koʻplab birikmalar ikkita yoki undan ortiq semantik markerni birlashtiradi, va ularni oʻzbek tilida saqlash yoki qayta tuzishda bu komponentlarning funksional vazifasi tahlil qilinishi kerak. Masalan, modifikator va bosh soʻz munosabati, cheklovchi yoki umumlashtiruvchi jihatlar saqlanishi lozim. Shu bilan birga, qisqartmalar va akronimlarni oʻzbek tilida ham moslashtirish amaliyoti keng tarqalgan [4]. Tarjima va lokalizatsiya jarayonida amaliy muammolar vakillik qiladi: birikmaning semantik noaniqligi, maʼno darajalarining yoʻqolishi, hamda soha mutaxassislarining turli talqini. Ularni yengib oʻtish uchun soha boʻyicha glosariyalar, birlashtirilgan izohlar va kontekstual misollar zarur. Bundan tashqari, ilmiy va kasbiy taʼlimda inglizcha va oʻzbekcha atamalar parallel ravishda oʻqitilishi, terminlarning oid kontekstlarda qanday ishlatilishi namoyish etilishi kerak.

Standartlashtirish va normativ hujjatlar terminologiyaning integratsiyasini ta'minlaydi. Milliy terminologiya markazlari, ilmiy jurnallar va soha uyushmalari atamalarni rasmiylashtirishda muhim rol o'ynaydi. Ularning ishtiroki terminlarni qabul qilish va tarqatish jarayonini tezlashtiradi hamda soha ichidagi kommunikatsiya barqarorligini oshiradi. Standartlar yaratishda xalqaro tajribani hisobga olish, ammo mahalliy lingvistik va madaniy kontekstni unutmaslik lozim.

Pedagogik va metodik jihatdan so'z birikmalari terminologiyasini o'rgatish usullari muhimdir. Kurs materiallari, o'quv dasturlari va lug'atlar bo'limlarida inglizcha va o'zbekcha terminlarning paralel prezentatsiyasi, misollar va amaliy mashqlar qo'yilishi samarali hisoblanadi. Shuningdek, soha mutaxassislari bilan tajriba almashinuvi hamda terminologiya bo'yicha seminarlar terminlarning to'g'ri talqinini va qo'llanilishini mustahkamlaydi. Umuman olganda, ingliz va o'zbek tillaridagi so'z birikmalarining terminologiyada qo'llanilishi tibbiyot, texnika va huquq sohalarida samarali bilim almashish va kasbiy muloqotni ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ularni muvaffaqiyatli moslashtirish uchun leksik-semantik tahlil, standartlashtirish, soha mutaxassislari bilan hamkorlik va ta'limiy resurslarni rivojlantirish zarur. Bu yo'nalishdagi izlanishlar milliy ilmiy-texnik salohiyatni oshirish va xalqaro miqyosda raqobatbardosh mutaxassislar tayyorlashga xizmat qiladi.

Ingliz va o'zbek tillaridagi so'z birikmalarining terminologiyada qo'llanilishi tibbiyot, texnika va huquq sohalarida tiliy moslashuv va standartlashtirish orqali samarali amalga oshiriladi. Mahalliyashtirish jarayonida leksik-semantik tahlil, morfologik qayta shakllantirish va terminlarni normativlash zarur. Shuningdek, professional lug'atlar yaratish, soha mutaxassislari va

tilshunoslar hamkorligi hamda o'qituvchilarning roli terminlarning qabul qilinishini tezlashtiradi. Taklif: milliy terminologiya markazlari bilan birgalikda soha bo'yicha glosariya va standartlar ishlab chiqish, tarjima va lokalizatsiya bo'yicha qo'llanmalar tayyorlash lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Rustamova, L. (2024). INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI SO'Z BIRIKMALARINING QIYOSIY TIPOLOGIYASI. Инновационные исследования в современном мире: теория и практика, 3(12), 47-50.
2. Usmonova, Z. H. (2016). Ingliz va o'zbek tillarda so'z birikmalarining grammatik xususiyati va sintaktik (binar) tahlili. International scientific journal, (4 (2)), 58-60.
3. Сохибова, Д. (2024). Сравнительное исследование слов, образованных с помощью суффиксов в английском и узбекском языках. Зарубежная лингвистика и лингводидактика, 2(4/S), 289-293.
4. Ikromov, D., & Khodiyeva, N. (2025). SIMILARITIES AND DIFFERENCES IN THE TRANSLATION OF PERSIAN WORDS, PHRASES, AND WORD COMBINATIONS INTO UZBEK BASED ON SADIQ HIDAYAT'S STORY "GIRDOB. Builders Of The Future, 5(03), 90-94.